

REKOMENDACIJA DĖL SLAPUKŲ IR PANAŠIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMO

2011 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojo Elektroninių ryšių įstatymo pakeitimai¹, taikomi slapukų (angl. *cookies*) ir panašių priemonių, skirtų informacijos saugojimui abonento ar faktinio elektroninių ryšių paslaugų naudotojo (toliau vadinama – naudotojas) galiniuose įrenginiuose, pvz., kompiuteriuose, mobiliuosiuose telefonuose, išmaniuosiuose telefonuose, naudojimui. Elektroninių ryšių įstatymas buvo pakeistas įgyvendinant Europos Sąjungos direktyvą².

Pažymėtina, kad Elektroninių ryšių įstatymo nuostatos taikomos nepriklausomai nuo to, ar naudojant slapukus ir panašias priemones yra tvarkomi asmens duomenys Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo prasme. Jei yra tvarkomi asmens duomenys, šių duomenų tvarkymui, kiek tai nereguluota Elektroninių ryšių įstatyme, papildomai taikomas ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (pvz., nuostatos dėl duomenų subjektų teisių, duomenų saugumo, duomenų teikimo duomenų gavėjams, esantiems užsienio valstybėse).

Šioje rekomendacijoje aptariami Elektroninių ryšių įstatymo pakeitimai dėl slapukų ir panašių priemonių naudojimo ir paaiškinama, ką reikia daryti siekiant atitikti naujus reikalavimus.

Kas yra slapukas?

Slapukas yra nedidelis failas, atsiųstas į įreginį, naudotojui besilankant atitinkamoje interneto svetainėje. Slapukų pagalba interneto svetainė atpažįsta naudotojo įreginį (pvz., naudotojui kitą kartą apsilankius šioje interneto svetainėje). Slapukai gali būti naudojami siekiant „sekti“ naudotoją, jo elgesį, įpročius internete ir taip sukurti jo profilį. Turint naudotojo profilį, jam gali būti pateikiama naudotojo elgesiu grindžiama internetinė reklama³.

Atkreiptinas dėmesys, kad Elektroninių ryšių įstatymas taikomas ne tik slapukų, bet ir panašių priemonių, pvz., „Flash“ slapukų (angl. *Local Shared Objects*), naudojimui. Šioje rekomendacijoje, kalbant apie slapukus ir panašias technologijas, toliau vartojamas terminas „slapukai“.

¹ Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 77 straipsnių, antrojo skirsnio pavadinimo ir 2 priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 23¹, 23², 42¹ straipsniais ir 35 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2011, Nr. 91-4327)

² 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB (OL 2009 L 337, p. 11)

³ Nuomonę dėl naudotojo elgesiu grindžiamos internetinės reklamos, įskaitant ir slapukų naudojimą šiais tikslais, yra pateikusi Direktyvos 95/46/EB 29 straipsnio darbo grupė (Nuomonė 2/2010). Šią nuomonę galima rasti adresu: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp171_lt.pdf

Kas pasikeitė?

Elektroninių ryšių įstatymo 61 straipsnio 4 dalis, skirta slapukų naudojimui, buvo pakeista ir išdėstyta taip (pakeitimai pažymėti):

*„~~Naudoti elektroninių ryšių tinklus informacijai saugoti ar prieiti prie informacijos, saugomos~~ **Saugoti informaciją arba suteikti galimybę naudotis jau saugoma informacija** abonento ar faktinio elektroninių ryšių paslaugų naudotojo galiniame įrenginyje, leidžiama tik su sąlyga, kad atitinkamam abonentui ar faktiniam elektroninių ryšių paslaugų naudotojui ~~būtų pateikiama aiški ir išsami informacija apie tokį elektroninių ryšių tinklų naudojimą vadovaujantis~~ **Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu nustatytais sąlygomis ir tvarka, įskaitant informaciją apie informacijos tvarkymo tikslus, ir jam būtų suteikiama teisė nesutikti su tokiu duomenų valdytojo vykdomu tvarkymu suteikus aiškią ir išsamią informaciją, įskaitant informaciją apie tvarkymo tikslus, jis davė sutikimą.** Šios nuostatos nedraudžia techninio saugojimo ar ~~priejimo prie informacijos~~ **naudojimosi duomenimis**, kurio vienintelis tikslas yra perduoti informaciją elektroninių ryšių tinklu ~~ar perdavimą palengvinti~~, taip pat būtinais atvejais teikti informacinės visuomenės paslaugas, kurias užsako abonentas ar faktinis elektroninių ryšių paslaugų naudotojas.“*

Esminė šio straipsnio naujovė – slapukai gali būti naudojami tik esant išankstiniam naudotojo sutikimui (t. y., taikoma „opt in“ taisyklė). Prieš duodamas tokį sutikimą, naudotojas privalo būti tinkamai informuotas. Naudotojui taip pat turi būti sudaryta galimybė bet kada atšaukti savo duotą sutikimą.

Ankstesnė taisyklė leido slapukus naudoti be naudotojo sutikimo. Šiuo atveju naudotojas turėjo būti informuotas apie tai, kad slapukai yra naudojami, ir jam turėjo būti suteikta teisė nesutikti dėl tokio tvarkymo (t. y., buvo taikoma „opt out“ taisyklė). Informacija apie slapukų naudojimą galėjo būti pateikiama, pvz., interneto svetainės privatumo politikoje.

Kada naudotojo sutikimo nereikia?

Elektroninių ryšių įstatymas numato, kad reikalavimas turėti naudotojo sutikimą taikomas ne visais atvejais. Be naudotojo sutikimo gali būti atliktas techninis saugojimas arba gali būti naudojamos duomenimis:

- jei vienintelis tikslas yra perduoti informaciją elektroninių ryšių tinklu, arba
- būtinais atvejais teikti informacinės visuomenės paslaugas, kurias užsako naudotojas.

Vadovaujantis šia nuostata, sutikimo nereikia, jei slapukai naudojami techninei interneto svetainės struktūrai ir turiniui atvaizduoti, taip pat, pvz., jei slapukas naudojamas internetinės parduotuvės interneto svetainėje pirkėjo pasirinktų prekių krepšeliui formuoti, naudotojo sesijos slapukams (*angl. SessionID*), siekiant naudotojui suteikti jo prašomą paslaugą ir pan. Šia išimtimi negalima vadovautis, pvz., norint rinkti statistinę informaciją apie interneto svetainės naudojimą.

Asmuo, ketinantis naudoti slapukus (pvz., interneto svetainės valdytojas, reklamos tinklų operatorius), pirmiausiai turėtų išsiaiškinti, kokie apskritai slapukai ir kokių tikslu bus naudojami interneto svetainėje, o tuomet įvertinti, kuriems iš jų taikoma Elektroninių ryšių įstatyme numatyta išimtis ir dėl kurių nereikia naudotojo sutikimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad nors šiuo atveju naudojant slapukus naudotojo sutikimo ir nereikia, tačiau naudotojai apie tai turi būti informuojami. Tokia informacija gali būti pateikta, pvz., interneto svetainės privatumo politikoje. Dėl tokių slapukų naudojimo naudotojo sutikimo neturi būti prašoma.

Kaip informuoti ir gauti naudotojo sutikimą dėl slapukų naudojimo?

Elektroninių ryšių įstatymas nenustato, kaip naudotojas turėtų būti informuotas apie slapukų naudojimą ir kaip turėtų būti gautas jo sutikimas. Asmuo, ketinantis naudoti slapukus, turėtų surasti naudotojui kiek įmanoma draugiškesnį ir patogesnį būdą tai padaryti.

Prieš duodamas sutikimą dėl slapukų naudojimo, naudotojas turi būti aiškiai, išsamiai ir suprantamai informuotas. Vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 24 straipsnio 1 ir 2 dalimis, naudotojui turi būti suteikta informacija apie asmens, ketinančio naudoti slapukus, tapatybę ir nuolatinę gyvenamąją vietą (jeigu tai fizinis asmuo) arba nurodyti pavadinimą, juridinio asmens kodą ir buveinę (jeigu tai juridinis asmuo). Taip pat naudotojas turi būti informuotas apie slapukus, slapukų pagalba ketinamus rinkti asmens duomenis ir surinktų asmens duomenų tvarkymo tikslus. Siekiant, kad naudotojas suprastų, dėl ko jis duoda sutikimą, ketinami naudoti slapukai, pvz., galėtų būti išvardyti sutikimo formoje, o jų aprašymas pasiekiamas interaktyvios nuorodos pagalba. Be to, turėtų būti pateikta informacija apie tai, kad naudotojas bet kada savo sutikimą gali atšaukti ir paaiškinta, kaip tai padaryti. Asmuo, ketinantis naudoti slapukus, naudotojui taip pat turėtų pateikti kitą papildomą informaciją (pvz., iš kokių šaltinių asmens duomenys ketinami rinkti, kam ir kokiais tikslais teikiami asmens duomenys), kiek jos reikia, kad būtų užtikrintas teisingas asmens duomenų tvarkymas nepažeidžiant naudotojo teisių.

Sutikimas suprantamas taip, kaip jis yra apibrėžtas Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, t. y. savanoriškas duomenų subjekto valios pareiškimas tvarkyti jo asmens duomenis jam

žinomą tikslu. Pažymėtina, kad naudotojo neveikimas negali būti laikomi tinkamu sutikimu – sutikimas turi būti išreikštas aktyviais veiksmais. Taip pat naudotojui turi būti sudaryta reali galimybė pasirinkti duoti ar neduoti sutikimą dėl slapukų naudojimo.

Pareiga informuoti naudotoją ir gauti jo sutikimą dėl slapukų naudojimo tenka asmenims, ketinantiems naudoti slapukus. Situacija tampa sudėtingesnė, kai interneto svetainė sudaro sąlygas slapukus į „savo“ naudotojų įrenginius įrašyti tretiesiems asmenims (pvz., reklamos tinklų operatoriams). Šiuo atveju, siekiant užtikrinti, kad naudotojas galėtų duoti sutikimą, interneto svetainės valdytojas ir trečiasis asmuo privalo bendradarbiauti ir nuspręsti, kas informuos ir gaus naudotojo sutikimą bei kaip tai bus padaryta.

Informacija dėl slapukų naudojimo turi būti suteikta ir sutikimas turi būti gautas prieš naudojant slapuką pirmą kartą. Tuo atveju, jei sutikimas buvo gautas, ateityje pakartotinai naudojant tą patį slapuką tuo pačiu tikslu sutikimo dar kartą gauti nereikia. Tai galioja ir trečiųjų šalių naudojamų slapukų atžvilgiu (pvz., jei naudotojas sutiko dėl trečiosios šalies naudotojo elgesiu grindžiamos internetinės reklamos tikslais naudojamo slapuko, sutikimas galioja ir šį slapuką naudojant kitose interneto svetainėse).

Interneto svetainių valdytojai gali nuspręsti išsaugoti informaciją apie tai, kad naudotojas nesutinka su slapukų naudojimu, ir jam ateityje to nebesiūlyti. Tai galėtų būti padaryta „atsisakymo“ slapuko, atsimenančio šį naudotojo pasirinkimą, pagalba, tačiau tokiu atveju naudotojas turi išreikšti sutikimą dėl „atsisakymo“ slapuko naudojimo. Naudotojui nesutikus dėl „atsisakymo“ slapuko įrašymo, kitą kartą jam apsilankius šioje interneto svetainėje vėl gali būti prašoma pateikti atitinkamą sutikimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad naudotojo sutikimas dėl slapukų naudojimo turėtų galioti tam tikrą ribotą laiką, pvz., vienerius metus. Asmuo, naudojantis slapukus, turi užtikrinti, kad pasibaigus šiam terminui, slapukai, kurių naudojimui buvo reikalingas naudotojo sutikimas, būtų panaikinti. Norint naudoti slapukus toliau, turi būti gautas naujas naudotojo sutikimas.

Kokie galimi sutikimo gavimo būdai?

Klausimas, koku būdu gauti naudotojo sutikimą, praktikoje kelia nemažai klausimų ir problemų. Toliau šioje rekomendacijoje yra aptariami galimi sutikimo gavimo būdai, tačiau pažymėtina, kad asmenys, ketinantys naudoti slapukus, sutikimą gali gauti ir kitais, šioje rekomendacijoje nepaminėtais būdais.

Naršyklės nustatymai. Tam, kad naudotojas galėtų duoti savanorišką ir konkretų sutikimą naršyklės nustatymų pagalba, jam turėtų būti sudaryta galimybė pasirinkti, kokius slapukus ir

kokiais tikslais jis leidžia naudoti. Jei naršyklė šios savybės neturi ir priima visus slapukus, nepriklausomai nuo jų naudojimo tikslo, tokiu atveju nelaikoma, kad naudotojas davė išankstinį sutikimą dėl slapukų naudojimo. Šiuo metu naudojamose naršyklėse nėra nustatymų, kurie atitiktų Elektroninių ryšių įstatymo reikalavimus visais atvejais. Atsižvelgiant į spartų technologijų vystymąsi, ateityje gali būti sprendžiamas klausimas dėl sutikimo gavimo naršyklės nustatymų pagalba, tačiau šiuo metu asmenys, ketinantys naudoti slapukus, turėtų gauti naudotojo sutikimą kitais būdais.

Informavimo eilutė interneto svetainėje. Naudotojo sutikimo dėl slapukų naudojimo forma gali būti pateikta, pvz., interneto svetainės puslapio viršuje esančioje informavimo eilutėje.

Iššokantys langai (angl. *pop-ups*). Naudotojo sutikimas dėl slapukų naudojimo gali būti gaunamas pateikus klausimą ar naudotojas dėl to sutinka iššokančių langų pagalba. Tačiau šis būdas gali būti ypač nepatrauklus ir nepatogus tuo atveju, jei yra naudojama keletas slapukų. Be to, iššokančius langus dažnai blokuoja naršyklės.

Registracija interneto svetainėje. Sutikimo gavimas pirmą kartą registruojantis interneto svetainėje yra įprastinė praktika. Tokiu būdu galėtų būti gaunamas ir naudotojo sutikimas dėl slapukų naudojimo, tačiau naudotojui turi būti sudaryta reali galimybė pasirinkti duoti ar neduoti sutikimą. Tuo atveju, jei naudotojas jau anksčiau yra užsiregistravęs ir sutikęs su galiojusiomis duomenų naudojimo sąlygomis, vien šių sąlygų pakeitimo nepakanka – dėl slapukų naudojimo atskirai turi būti gautas naudotojo sutikimas.

Atsižvelgdami į šioje rekomendacijoje pateiktą informaciją, asmenys, naudojančys ar ketinantys naudoti slapukus, turėtų įvertinti savo veiklą ir užtikrinti jos atitikimą Elektroninių ryšių įstatymo ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo reikalavimams.